

ТОПОНИМИТЕ ДРЕМБИЦА И ВЕЛИКА ВО ЕПИСКОПСКАТА ТИТУЛА НА СВ. КЛИМЕНТ (Прилог кон прашањето за нивната идентификација и убикација)

Познато е дека во 893 година бугарскиот владетел Симеон го поставил Климент за епископ на Дрембица или Велица (Дреμβιτζάσ ήτοι Βελίτζασ).¹ Идентификацијата и убикацијата на споменатите топоними сè уште претставуваат предизвик за истражувачите. Во изминатиот период беа искажани различни мислења во врска со потеклото, значењето и убикацијата на споменатите топоними, кои беа употребени во епископската титула на Климент.² Чекор напред во решавањето на овие прашања претставува статијата на Б. Конески за Дрембица и Велика.³ Досегашните објаснувања, сепак, не беа доволно аргументирани и уверливи, па затоа расправата продолжува и понатаму.

Во нашиот прилог ќе се обидеме, главно врз основа на податоците од османлискиот опширен пописен дефтер за казите Горица, Биглишта и Хрупишта од 1568/69 година и опширниот пописен дефтер на Охридскиот санџак од 1583 година, да дадеме придонес во решавањето на споменатото прашање.

1. Дрембица

Во споменатиот пописен дефтер се наоѓаат многу податоци за селата, за населението, за занимањето, за даноците, за приходите од таксите и од риболовот, за работните обврски на населението, како и за воените објекти на територијата што е опфатена со пописниот дефтер. За илустрација, ќе приведеме еден фрагмент од текстот, кој се однесува на селото Леска, со друго име Тихолас, кое припаѓало кон казата Горица:

„Џемат на муселеми од (редовите на) муслиманите и неверниците (христијаните) на тврдината (калето) на Горица. Споменатите муселеми на секаков начин ја поправаат и вршат ремонт и други потреби на споменатата тврдина. Бидејќи во надгледувањето (на тврдината) покажуваат ревност и точност,

¹. Византиски извори за историју народа Југославије, т. I, Београд 1955, 301.

². Сп. В. Златарски, Историја на Българската држава през средните векове, т.I, ч.2, София 1927, 263-277.

³. Б. Конески, Македонски места и имиња, Скопје 1991, 94-98.

откако ќе си ја исполнат својата служба, во замена за истата, опростени се и ослободени од испенцето, аваризот и од другите (државни) даноци. Споменатите муселеми ги даваат ушурот и салиарието од земјоделските производи и лозјата што се наоѓаат во синорот на селото во кое живеат. Исто така, ги даваат ушурот и салиарието доколку обработуваат земја во друг синор (надвор од нивното село). Споменатите муселеми од старо време (од порано) ги даваат бадухавата и свадбарината на диздарот (командантот) на споменатата тврдина. Така е запишано во стариот попис, па на таков начин се запиша и во новиот попис.⁴⁴

Во продолжение следува посебен запис за Меми, син на Јахја од селото Емборија и неверници (христијани) од споменатото село. Потоа, следуваат имињата на Дука Ѓин од селото Сокишта, ремонтер на тврдината на Горица, Димитри Жудко од селото Дреново, ремонтер на чесната џамија на султанот Мехмед-хан во самата тврдина на Горица и Стојко Којо (Бојо) од селото Дреново. Списокот завршува со сумирање неверници (христијани), лица.⁴⁵

Од наведениот текст може да се разбере дека во нахијата Горица во времето на пописот постоела активна тврдина со диздар и чувари на калето, а во подножјето на калето се развила Емборија (Борја, Трговиште). Во нејзината близина се наоѓало селото Дреново. За утврдувањето на идентитетот на тврдината придонесува еден современ византиски извор. Станува збор за поемата на Мануил Фил, кој го слави војсководачот Михаил Глава и неговите успеси во борбите против Карло Анжујски во Албанија во 1281 година. Тој наведува повеќе тврдини, меѓу кои и градовите Дренобискос (Δρενοβισκός) и Астрон (’Αστρον).⁶ Првиот е секако идентичен со Дреново, а вториот со Свезда.

Називот Дрембица во изменет облик бил забележан и во почетокот на 18 век. Во еден синодален акт од 1719 година било забележано Τεμπλίτση καὶ Εμπορία.⁷ Исто така и И. Снегаров забележал дека Емборе тогаш била паланка и била наречена уште и Тебица или Тембица.⁸ Своевремено и Ф. Пуквил забележал на еден рид над селото Калаја е Мборја во близина на Корча, руини од Ески Девол (Стар Девол).⁹

Политичките промени имале одраз врз црковната организација и притоа Горица израснала во епархиски центар. Во пастирското писмо на кир Јоасаф и на синодот од 1740 година по повод поместувањето на денот (панагирот) на Св. Наум се потпишале, покрај другите, Селасфорскиот епископ Григориј и

⁴. Турски документи за историјата на македонскиот народ. Опширен пописен дефтер за казите Горица, Биглишта и Хрупишта од 1568/9 година, т. VII, кн. I, Скопје 1997, 211-212.

⁵. Ibidem, 212.

⁶. Извори за бугарската историја, т. XXII, Софија 1980, 147. Сп. К. Лиречек, Христијански елеменат у топографској номенклатури балканских земаља, Зборник Константина Лиречека, I, Београд 1959, 518.

⁷. H. Gelzer. Der Patriarchat von Achrida, Leipzig 1902, 84.

⁸. И. Снегаров, Историја на Охридската архиепископија-патриаршија (1394-1767), Софија 1932, 135.

⁹. F. Pouqueville, Voyage de la Grèce, t. III, 41-42.

Корчанскиот Герасим.¹⁰ За време на османското владеење била формирана корчанската митрополија. Нејзиниот архиереј во 1694 година, а и подоцна, се титулирал како митрополит на Корча и Селасфор.¹¹

Кон крајот на XIX и во почетокот на XX век во Борја престојувале германските научници Г. Вајганд и Х. Гелцер. Првиот забележал во селото една византиска капела која, наводно, потекнувала од 898 година.¹² Вториот, познат германски византолог, ја датирал црквата, според натписот во неа, во 1390 година.¹³

2. Велика

Вториот дел од епископската титула на Св. Климент, Велика (Βελίτζας) претставува исто така топономастичка загатка. За локацијата и идентификацијата на овој топоним се искажани исто така повеќе мислења и предлози.¹⁴

Во еден список на архиепископи Климент се наведува како епископ на Тибериопол или Велика,¹⁵ односно, легендарниот Тибериопол се идентификува со Велика - епископското седиште на Св. Климент. Како епископ на Велика Климент се наведува и во познатото Асеманово евангелие, каде што стои дека тој бил „**епископ величѹскый**“.¹⁶

На познатиот чешки истражувач К. Јиречек името Велика му изгледаше загадочно.¹⁷ Меѓутоа, во споменатото име, по сè изгледа, станува збор за прастар и многу раширен култ на Велика или Божица Мајка во медитеранскиот простор.¹⁸

Зачувани се топономастички реликти од населби на обожаватели на Велика/Божица Мајка. На географската карта, секција Елбасан забележани се топонимите Величан Гора и Валичан Мокра, а во 16 век во нахијата Гора (југозападно од Охридско Езеро) е евидентирано селото Величани.¹⁹ Село со истото име, во наведениот период, е регистрирано и во нахијата Мокра (западно од Охридско Езеро).²⁰ Во овој период нахиите Гора и Мокра влегувале во составот на казата Старова.

На овој простор, западно и југозападно од Охридско Езеро, секако, треба да се бара топонимот Велика од епископската титула на Св. Климент.

¹⁰. Cf. H. Gelzer, o.c. 97.

¹¹. Ibid., 57, 59, 73, 77, 86.

¹². G. Weigand, Die Aromunen, I, Leipzig 1895, 110.

¹³. H. Gelzer, Vom heiligen Berge und aus Makedonien, Leipzig 1904, 218.

¹⁴. Сп. Т. Томоски, Прилог кон топографијата на Климентовата епархија, Македонија низ вековите. Градови, тврдини, комуникации, Скопје 1999, 296-298, со наведување на постара литература.

¹⁵. H. Gelzer, Der Patriarchat..., 6.

¹⁶. К. Јиречек, ц.д., 507.

¹⁷. Ibid., 507.

¹⁸. Сп. С. Зоговиќ, Етничките заедници во Македонија до крајот на раниот среден век, Прилеп 2001, 96, 99, 112.

¹⁹. Турски документи за историјата на македонскиот народ. Опширен попоисен дефтер на Охридскиот санџак од 1583 година, т. VIII, кн.1, превод, редакција и коментар д-р А. Стојановски, Скопје 2000, 329.

²⁰. Ibid., 409-410.

Од досега изнесеното можеме да констатираме дека Климент во 893 година, најверојатно, бил назначен за епископ на Горица/Корча и на Велика, која, по сè изгледа, се наоѓала во областа Мокра или Гора, западно или југозападно од Охридското Езеро.